

2. Public support for action on climate change. Pew Research Center [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.pewglobal.org/2015/11/05/2-public-support-for-action-on-climate-change/>

3. CO2 time series 1990–2014 per region/country. Edgar [Electronic resource]. – Access mode: <http://edgar.jrc.ec.europa.eu/overview.php?v=CO2ts1990-2014&sort=des9>

4. Support for economic aid only modestly dampened by economic downturn. World public opinion [Electronic resource]. – Access mode: <http://worldpublicopinion.org/pipa/articles/btdevelopmentaidra/708.php?lb=bt&pnt=708&nid=&id=>

5. Public opinion on global issues. Chapter 7: World opinion on economic development and humanitarian aid [Electronic resource]. – Access mode: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/2011_POPCH7Development%20\(5\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/2011_POPCH7Development%20(5).pdf)

6. American public vastly overestimates amount of U.S. foreign aid. World public opinion [Electronic resource]. – Access mode: <http://worldpublicopinion.org/pipa/articles/brunitedstatescanadara/670.php?lb=bt&pnt=670&nid=&id=>

7. Public opinion on global issues. Chapter 15: U.S. opinion on development and humanitarian aid [Electronic resource]. – Access mode: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/2011_USPOPCH15Development%20\(3\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/2011_USPOPCH15Development%20(3).pdf)

Kolisnichenko R. M., candidate of political sciences, associate professor, director, Kirovograd Institute of Private joint stock company «Higher education institution «Interregional Academy of personnel management» (Ukraine, Kropivnitskiy), RMK7@ukr.net

Status of a globalistion consciousness at the present stage of world development

The features of the modern development of the environmental, socio-economic and humanitarian components of a globalistion consciousness of the population, based on data analysis of international public opinion polls conducted by research centers «Pew Research Center», «World public opinion» and «CCGA».

Detected at least a high degree of support for greenhouse gas emissions restrictions in countries which are major sources of such emissions, compared to most other countries with a much more modest volumes of annual greenhouse gas pollution.

The necessity of actively promoting awareness of the citizens of developed countries the benefits of becoming an equitable global economic system, the detailed information about the European specific ways to improve the effectiveness of support to developing countries, the alignment of global economic development, the formation of relevant policy requirements to the foreign policy of the national governments. Proved failure of the existing level of development of a globalistion consciousness of humanity for the most part just to overcome global challenges.

Keywords: globalistion consciousness, global development.

* * *

УДК 32(328.1–329.05)

Комарчук О. О.,
аспірант кафедри політології, Миколаївський
національний університет ім. В. О. Сухолинського
(Україна, Миколаїв), Komarchuk2012@yandex.com

ДЕСТРУКТИВНІ ПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТРУКТУРІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Наприкінці XX ст. гібридні методи звичайних війн отримали зовсім нове забарвлення у вигляді модернізованих збройних конфліктів сучасності. Неможливість притягнення до відповідальності агресорів та максимальний успіх у досягненні поставлених результатів політичного характеру зробили гібридні війни одним з основних інструментів вирішення конфліктних ситуацій на геополітичному просторі. Найвпливовіші країни світу все частіше своєю дією застосовують цей інструмент, що спонукає світову спільноту до рішучих активних дій, щодо врегулювання цього питання. Та на жаль поглиблене вивчення такого явища як гібридна агресія розпочалося не так давно і тому конкретного закріплення в правових нормах чи визначення на науковому рівні не існує. Цей факт надає можливість агресору діяти практично безкарно. А за допомогою політичних та соціальних технологій деструктивного характеру розробляються та реалізуються в житті основні етапи гібридної війни. Але враховуючи реалії сьогодення існує необхідність у детальному вивченні всіх можливих технологій які застосовуються в рамках гібридних війн основною метою яких є знищення держави противника без застосування військового фронту.

Ключові слова: гібридна війна, країна-мішень, деструктивні технології, піривна діяльність, геополітика, дестабілізація.

Геополітичне протистояння між наддержавами виражається у гібридних агресіях які відбуваються виключно на території третіх держав з метою розширення політичного, територіального та економічного впливу на світовій арені. Задля проведення такого роду агресії безпосередньо до участі в ній залучено як правило декілька сторін геополітичних гравців, а роль третьої держави нагадує канат який «перетягується» між цими сторонами [1, с. 57]. Цей процес виражається у захопленні однією стороною законної влади у країні-мішені та реалізації в подальшому своїх інтересів через «маріонетковий уряд», а задача іншої сторони полягає у все можливого недопущенні діяльності такого уряду шляхом повної дестабілізації всіх державних та політичних інститутів в цій країні. Метою чого являється приведення до влади підконтрольної агресору опозиції, яка також буде здійснювати владні повноваження в якості маріонеткового уряду тільки вже з іншої протигорчої сторони [2]. Проміжок часу скільки може тривати таке протистояння залишається невизначеним. Тобто активна фаза гібридної війни може тривати як один рік так і більше десяти, в залежності від подій на більш масштабному «геополітичному» рівні. Прикладом цьому може служити війна в Афганістані 1979–1989 рр. коли вирішальним моментом стала зміна політичного вектору СРСР зумовлена розвитком економічної, культурної та соціальної кризи в державі.

Дослідженням технологій в рамках «гібридних війн» присвячена значна кількість наукових робіт як зарубіжних: Г. Шиллер, Г. Лебон, С. Кара-Мурза, А. Цуладзе, О. Шосторма, так і вітчизняних науковців: Є. Магда, В. Ф. Іванов, М. Ф. Головатий, О. М. Шерман, І. П. Рущенко.

Враховуючи, що кінцева мета кожної із сторін конфлікту є дестабілізація в усіх сферах держави-мішені то використання соціальних та політичних технологій деструктивного характеру є необхідною умовою ведення гібридної війни з подальшим досягненням результату.

Слід зазначити, що термін «технології» (від грец. «techné» – мистецтво, майстерність, уміння; «logos» – поняття, значення) до політики надійшов від виробництва. Цим терміном позначається спрямований вплив людини на матеріальні об'єкти з метою зміни їх властивостей, додання якостей, необхідних людям. Технологічне знання орієнтувало людину не на пояснення подій і явищ, а на об'єднання способів, методів досягнення поставлених цілей.

Політичні та соціальні технології являються досить новим явищем в політичній науці та мають багато спільного. З появою на історичній арені «політичної людини» наряду з розвитком процесів демократії, приймання активної участі суспільства в політичних подіях, актуальність таких технологій істотно зростає.

Наприклад, щодо політичних технологій український учений М. Ф. Головатий стверджує, що це є сукупність прийомів, методів, способів, процедур, які використовуються політичними суб'єктами для досягнення політичних цілей, для вирішення політичних управлінських завдань. У політичній практиці вони постають як сукупність методів застосування об'єктивних законів політики, матеріалізація абстракцій політичної науки в конкретні рішення, документи, нормативи, розпорядження. Особливості політичних технологій

зумовлені характером політичного процесу, який охоплює найрізноманітніші види політичної діяльності в межах конкретної політичної системи.

Деякі фахівці розділяють поняття «технологія» і «техніка», адже технологія є набором певних технік, які об'єднані навколо загальної мети і стратегії з урахуванням ситуації. Техніка – це певний прийом або метод, послідовність кроків, що завжди веде до очікуваного результату. Звідси під поняттям «політичні технології» можна розуміти далеко не всі відомі методи. Наприклад, організація соціальної події або політичний переворот – це технологія, а проведений в її рамках мітинг чи демонстрація – це техніка. Техніки можуть працювати в будь-якій країні без помітних змін, у той час як технології є більш специфічними і вимагають адаптації до особливостей національної політичної культури.

Політичні технології можуть бути об'єднані у певні групи:

- аналітичні технології (політичний аналіз, політичне консультування);
- предметно-практичні («польові») технології (прийняття рішень, управління конфліктами, управління переговорами, виборчі, лобювання);
- комунікативні технології (агітація і пропаганда, PR (зв'язки з громадськістю), політична реклама, інформаційні, інформаційно-мережеві).

Так чи інакше головним об'єктом впливу в політичному технологічному процесі завжди є суспільство. Саме в суспільстві створюються партії, проводять мітинги і страйки, голосують за кандидатів, відтворюють або руйнують політичні та економічні системи. Саме від людей, а точніше від впливу на них залежить досягнення політичних цілей.

Таким чином політичні технології, їх розробка та реалізація певним чином не тільки взаємодіють, а й залежать від соціуму, а тому для досягнення результату існує необхідність використання соціальних технологій наряду з політичними. Та взагалі визначення соціальних та політичних технологій мають багато спільного [3].

Соціальні технології – це сукупність прийомів, методів та впливів, що застосовуються для досягнення поставлених цілей у процесі соціального планування і розвитку, вирішення різного роду соціальних проблем, для проектування та здійснення комунікативних впливів, що змінюють свідомість людей, культурні, політичні та/або соціальні структури, системи або ситуації. У більш широкому сенсі, соціальна технологія є послідовністю етапів соціальної взаємодії, в ході якої кожен суб'єкт, що бере участь у взаємодії, реалізує власну управлінську стратегію по відношенню до інших і формує соціальну дійсність.

Український соціолог І. П. Рущенко дає наступне визначення соціальним технологіям. Соціальна технологія це раціональна стандартизація дій індивідуальних або корпоративних агентів, що забезпечує ефективне досягнення поставлених цілей. Під словом ефективне розуміється або напевне (безумовне) досягнення цілі, або скорочення витрат, термінів реалізації, або максимальне підсилення кінцевого ефекту. На практиці технологізують благочинну або волонтерську діяльність, вступ до вищих навчальних закладів, електоральний процес, призов до армії тощо. Технологія це альтернатива хаосу, ентропії,

невизначеності. Соціальна технологія виступає у двох формах:

- як програма, що містить етапи, операції, процедури та засоби діяльності;
- як сама діяльність, що побудована згідно з програмою. Якщо програма від загалу приховується, то друге є наочним і може бути об'єктом аналізу [4].

У цілому політичні та соціальні технології виступають у двох формах: як структурний елемент будь-якої системи, технологічно оформлений програмний продукт і як діяльність, пов'язана з реалізацією наміченої мети. Функціонування цих технологій завжди пов'язано з потребою оптимізувати політичне і соціальне управління, швидко і оперативно тиражувати спеціальні прийоми та процедури. Особливе значення для цих технологій має наявність умов їх реалізації: елементів структури політичного і соціального процесу, особливостей будови і закономірностей їх функціонування; можливості формалізувати реальні явища та уявити їх у вигляді показників, операцій і процедур. Характер політичної і соціальної технологій, їх особливості обумовлені внутрішньою природою самого об'єкта технологізації і соціальною установкою на її розробку та впровадження [5, с. 150].

Види технологій розрізняються залежно від сфер суспільного життя, де вони реалізуються: економічної, соціальної, політичної або духовної. Розробка, конструювання і реалізація політичних вимог і соціальних технологій передбачає кілька етапів: теоретичний, що пов'язаний з визначенням мети, об'єкта технологізації, розкладання суспільних процесів на складові і виявленням зв'язків між ними; методичний, що передбачає вибір методів і засобів одержання інформації, її обробки та аналізу, принципів трансформації у конкретні висновки та рекомендації і, нарешті, процедурний етап, пов'язаний з організацією практичної діяльності по реалізації вимог розроблених технологій. [4].

Враховуючи факт взаємозалежності суспільства та держави, застосування соціальних технологій практично завжди супроводжується з політичними і навпаки.

Таким чином, задля реалізації поставленої мети в рамках ведення гібридних війн з боку агресора активно використовуються такого роду технології. Але вони несуть суто деструктивний характер, тобто їх використання направлено лише на дестабілізацію інститутів суспільства та держави в цілому. В основному під їх вплив потрапляють економічна, культурно-історична та духовна сфери, що в подальшому несуть непередбачувані наслідки як для суспільства так і для держави в цілому.

Політичні та соціальні деструктивні технології в період гібридної агресії, мають основним завданням вплив на населення країни-мішені який реалізується безпосередньо завдяки наданню ЗМК інформації у викривленому варіанті (підміні фактів, створенні фейкових матеріалів тощо) з метою розпалювання ворожнечі в суспільстві, недовіри до опозиційних партій чи діючого уряду. В разі якщо уряд країни підпорядкований одній із сторін може спостерігатись затвердження певних політичних рішень, зміна державних програм (особливо в освітній сфері), прийняття різноманітних законів і т.д., які не відповідають потребам держави та несуть суттєвий розкол у суспільстві. Все це є елементом деструктивних технологій результат яких направлений

на формування радикальних політичних думок та поглядів серед населення, ворожість до власної країни, недовіри до правлячої еліти, правового нігілізму, що в результаті може призвести до непередбачуваних наслідків (масові протести, війна, державний переворот тощо) [8]. Безумовно все вищесказане підкріплюється активною дестабілізацією економічної сфери в країні-мішені. Зниження рівня життя населення, знецінення національної валюти, накладення продовольчого ембарго, все це безпосередньо створює фундамент задля успішного застосування деструктивних технологій агресором.

Насамперед приналежність технологій до деструктивного характеру визначається її негативним впливом на суспільний організм. В результаті застосування такого роду технологій спостерігається руйнація суспільного організму, породження правового нігілізму, аморальності, політичної апатії, що безумовно призводить до втрати керованості суспільством.

Деструктивні технології відзначаються певною специфічністю. Для них характерними є пріоритетність цінностей над фактами, переважання впливу над просто інформуванням, емоційного над раціональним. Тобто йдеться не про об'єктивне відображення реальності, а про спонування, про вплив та стимулювання. Застосування цих технологій спрямоване на зниження критичності сприйняття громадянами поширюваної інформації, нав'язування громадській думці однозначних оцінок (позитивних чи негативних) щодо тих чи інших політичних подій, дискредитацію правлячої еліти в країні, культурних та історичних досягнень нації, мови, історичних подій тощо.

Деструктивні технології із застосуванням методів маніпулювання дають можливість зацікавленій стороні здійснювати управління поведінкою населення або політичної верхівки. Тому маніпулювання є однією з найважливіших характеристик для визначення деструктивних політичних та соціальних технологій.

В разі застосування прямих погроз або шантажу чи підкупу, деструктивні технології втрачають ефект маніпулювання, але від цього не стають менш деструктивними.

Сьогодні деструктивні технології із застосуванням маніпулятивного впливу набувають дедалі більшої актуальності та поширення у практиці гібридних війн.

Перш за все задля успішного проведення технологій направлених на підризу політичної стабільності, в країні-мішені формується впливова опозиція до діючого уряду. Тобто задля успішності застосування технологій в політичній сфері необхідне існування маріонеткових опозиційних лідерів які при першій необхідності зможуть зайняти керівні посади у країні. Таким чином у випадку проведення «чесних» виборів які досить часто також не обходяться без застосування певних «брудних технологій», існує вірогідність того, що до влади прийдуть такі лідери. В цьому випадку за зрозумілих причин необхідність у застосуванні технологій гібридної війни відсутня. Але такі технології завжди знаходяться у стані очікування і у разі не реалізації запланованого сценарію активно застосовуються. Успішність їх застосування завжди залежить від підготовки держави, що полягає у розробці певних протидій таким технологіям. Та найкращим варіантом звичайно є придушення сприяючих факторів застосування деструктивних технологій на початковому етапі, в противному випадку вірогідність успішності їх проведення тільки збільшується. До такого роду

технологій можна віднести (підкуп політичних діячів, блокування роботи парламенту країни завдяки більшості опозиційних депутатів, роздроблення коаліції, прийняття рішень, що явно суперечать державним інтересам, підбурювання населення до державного перевороту).

Підривні соціальні технології взаємодіють із політичними та передбачають маніпулювання свідомістю та поведінкою мас людей для досягнення певних цілей, що забезпечують загальний успіх у війні. Мова іде про масові процеси, коли до політичних антиурядових виступів залучаються певні прошарки населення, що на перших етапах діють як «мирні» протестанти чи активісти. Отже, соціальна технологія це попереднє конструювання, планування та організація акцій, в яких приймає участь місцева населення, і яке фактично перетворюється на зброя або «м'яку» зброю в руках агресора.

Застосування таких технологій відбувається в період найбільшої вразливості держави. Це можуть бути вибори, прийняття важливих політичних рішень, економічна криза та ін. Частіше всього на підготовчому етапі розгортання гібридної агресії, застосуванню технологій передую економічна криза викликана різноманітними чинниками. В період активної фази гібридної війни така криза штучно підтримується в основному військовими діями чи економічною блокадою [6].

В результаті коли влада в країні-мішені поділена на сфери впливу серед осіб які зовсім не зацікавлені у розвитку держави та її економіки, а навпаки націлені лише на власне збагачення шляхом використання все можливого потенціалу держави (який було збудовано до гібридної агресії), країна поглинається в повний хаос, населення перестає відчувати стабільність, втрачається довіра до державного апарату, представники малого та середнього бізнесу активно переводять свою діяльність в тіньову сферу тощо. Такі події звісно не передбачають нічого позитивного, роль держави у житті суспільства значно зменшується, розриваються зв'язки із центром, а тому наряду з цими подіями розширює свій вплив на соціально-економічні процеси організована злочинність керована представниками криміналітету, в такий період вони фактично виконують функції державної влади які остання не в змозі реалізувати в життя.

Першопричиною цьому є непомічені вчасно технології деструктивного характеру, які активно та майже безперешкодно застосовуються на теренах певної країни-мішені.

Факт застосування технологій деструктивного характеру беззаперечно необхідно виявляти, враховувати, досліджувати, встановлювати причини та створювати можливі засоби задля протидії таким технологіям.

В іншому випадку, якщо сьогодні на це не належним чином або взагалі не звертати увагу, то війни гібридного характеру в найближчому майбутньому можуть торкнутися більшості країн на світовій арені [7]. При цьому такі дії для агресора будуть залишатись безкарними, а населенню залишиться лише безпомічно спостерігати за їх наслідками.

Список використаних джерел

1. Цюрюпа М. В. Основи сучасної політології [Текст]: підручник для студентів / М. В. Цюрюпа. – К.: Кондор, 2009. – 354 с.
2. Грицик Ю. Війна по-новому [Електронний ресурс] / Юрій Грицик // Експрес. – 2015. – 9 квітня. – Режим доступу: <http://stratcom.co.ua/sotsiologiya-yak-zbroya-informatsijno-psihologichnogo-vplivu/>

3. Ремарчук В. М. «Социальные технологии» как инструмент разрушения современной государственности [Электронный ресурс] / В. М. Ремарчук. – Режим доступу: <http://nic-pnb.ru/analytics/sotsialnye-tehnologii-kak-instrument-razrusheniya/>

4. Рущенко І. Підривні соціальні технології в структурі гібридної війни [Електронний ресурс] / І. Рущенко. – Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/315/RUSHCHENKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

5. Магда Е. В. Гибридная война: выжить и победить [Текст] / Е. В. Магда. – Х.: Виват, 2015. – 320 с.

6. Дзялошинский И. Б. Манипулятивные технологии СМИ [Электронный ресурс] / И. Б. Дзялошинский; учебно-методическое пособие. – М., 2006. – Режим доступу: <http://gigabaza.ru/doc/72658.html>

7. Сазонов К. Европа! Это станет не только нашей войной [Электронный ресурс]: статья / К. Сазонов. – Режим доступу: <http://politinfo.com.ua/stop-war/5407-evropa-eto-stanet-ne-tolko-nashej-vojnoj-zhyostkaya-rech-ukraynskogo-zhurnalysta-na-forume-v-polshe-sdelala-bolshe-chem-uslyyya-pravystelstvennoj-delegatsyy.html>

8. Иванов В. Ф. Социология массовой коммуникации: Навч. посіб. [Электронный ресурс] / Валерий Феликсович Иванов. – Черкаси: Вид-во ЧДУ, 2003. – Режим доступу: <http://viysko.com.ua/weunitedukraine/navchy-ty-sya-proty-stoyaty-propagandi-proty-vny-ka/>

References

1. Сурупура М. V. Osnovy suchasnoyi politologiyi [Tekst]: pidruchnyk dlya studentiv / M. V. Сурупура. – К.: Kondor, 2009. – 354 s.

2. Grycyk Yu. Vijnia po-novomu [Elektronnyj resurs] / Yuriy Grycyk // Ekspres. – 2015. – 9 kvitnya. – Rezhym dostupu: <http://stratcom.co.ua/sotsiologiya-yak-zbroya-informatsijno-psihologichnogo-vplivu/>

3. Remarchuk V. M. «Socjalnye tehnologii» kak instrument razrusheniya sovremennoj gosudarstvennosti [Elektronnyj resurs] / V. M. Remarchuk. – Rezhym dostupu: <http://nic-pnb.ru/analytics/sotsialnye-tehnologii-kak-instrument-razrusheniya/>

4. Rushhenko I. Pidryvni socialni tehnologiyi v strukturi gibrydnoyi vijny [Elektronnyj resurs] / I. Rushhenko. – Rezhym dostupu: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/315/RUSHCHENKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

5. Magda E. V. Gibridnaya vojna: vyzhyt i pobedyt [Tekst] / E. V. Magda. – Х.: Vivat, 2015. – 320 s.

6. Dzialoshinskij I. B. Manipuljativnye tehnologii SMI [Elektronnyj resurs] / I. B. Dzialoshinskij; uchebno-metodicheskoe posobie. – М., 2006. – Rezhym dostupu: <http://gigabaza.ru/doc/72658.html>

7. Sazonov K. Evropa! Eto stanet ne tolko nashej vojnoj [Elektronnyj resurs] / K. Sazonov. – Rezhym dostupu: <http://politinfo.com.ua/stop-war/5407-evropa-eto-stanet-ne-tolko-nashej-vojnoj-zhyostkaya-rech-ukraynskogo-zhurnalysta-na-forume-v-polshe-sdelala-bolshe-chem-uslyyya-pravystelstvennoj-delegatsyy.html>

8. Ivanov V. F. Sociologiya masovoyi komunikaciyi: Navch. posib. [Elektronnyj resurs] / Valerij Feliksovich Ivanov. – Cherkasy: Vyd-vo ChDU, 2003. – Rezhym dostupu: <http://viysko.com.ua/weunitedukraine/navchy-ty-sya-proty-stoyaty-propagandi-proty-vny-ka/>

Komarchuk A. A., post-graduate student of the Department of political science of Mykolaiv National University of name V. O. Sukhomlynsky (Ukraine, Mykolaiv), Komarchuk2012@yandex.com

The destructive political and social technologies within the structure of a hybrid war

Hybrid methods of conventional war received an entirely new colouring in the form of modernized armed conflicts of modernity. The inability to prosecute the aggressors and maximum success in the achievement of the set goals of a political nature made a hybrid war, one of the main tools for solving conflicts in the geopolitical space. The most influential country in the world nowadays apply this tool that encourages the world community to take decisive action regarding the settlement of this question. And unfortunately in-depth study of the phenomenon of hybrid aggression started not so long ago and so a specific fixation in the legal norms or the definition on a scientific level does not exist. This fact enables the aggressor to act with virtual impunity. And with the help of political and social technologies of a destructive nature are being developed and implemented in the life of the main stages of the hybrid war. But given the realities of today there is a need for detailed study of all possible technologies applied in the framework of a hybrid war aimed at the destruction of the enemy state without the use of a military front.

Keywords: hybrid warfare, the country is a target, destructive technology, Subversion, geopolitics, destabilization.

УДК 141.72

Конціца Г.,
аспірантка кафедри теорії та історії
політичної науки, Львівський національний
університет ім. Івана Франка
(Україна, Львів), delfina56@tlen.pl

КОНЦЕПЦІЯ «ЖІНОЦЕНТРИЗМУ» ЯК ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА «ДРУГОЇ ХВИЛІ» ФЕМІНІЗМУ

Висвітлено теоретичний зміст феміністичних процесів від 60-х рр. ХХ ст., коли жіночі рухи стали домінувати як політичне явище. Проаналізовано зміст праці ідеолога фемінізму С. де Бовуар «Друга стать», поява якої привела до змін у самому жіночому русі та зроблено висновок, що питання жіноцетризму у «другій хвилі» фемінізму пов'язане з активізацією гендерної проблематики, передовсім у політичному житті.

Ключові слова: «друга хвиля» фемінізму, жіноцетризм, С. де Бовуар, жіночі рухи.

Глобальні зміни у світовій політиці від 60-х р. ХХ ст. активізували жіночі рухи на усіх континентах. Особливо потужним стає феміністичний рух у США, де він відроджується під впливом виступів суспільності за громадянські права. У руслі цієї течії жінки починають вимагати економічної рівності з чоловіками, ставлять завдання перед державними структурами легалізувати аборти, добиваються внесення змін до закону про розлучення тощо. Однак, характерною особливістю феміністського руху цього періоду стала його розрізненість, оскільки національні жіночі організації ставили перед собою такий комплекс завдань, який впливав із нагальних потреб їх держав [2, с. 690].

У теоретичному контексті зазначаємо, що у тих же 60-х рр. ХХ ст. фемінізм став домінувати і як політичне явище. (Термін «феміністичний» почали вперше вживати у ХІХ ст., як медичний термін, який служив для означення «фемінізації чоловіків» або «маскулінізації жінок» [3, с. 247], а дефініція «друга хвиля» фемінізму була впроваджена Марш Вейман Ліа (Marsh Weiman Lear) щодо формції груп, які виступили за звільнення жінок у США, Великобританії і Німеччині).

У рамках «другої хвилі» фемінізму теоретичною підставою руху став жіноцетризм, який пов'язували із політичною, громадською, соціальною активністю жінок.

Із західних дослідників проблеми жіноцетризму зачіпали Е. Хейвуд, М. Хумм [3; 4], правові аспекти сучасних жіночих рухів на Заході та в Польщі дістали сучасні оцінки в публікаціях К. Швагерчак [5]. З українських дослідників нами розглядалася синтеза Львівського професора політології А. Романюка [1]. Однак проблема потребує свого концептуального вирішення. Передовсім у тому, щоби прив'язати феміністичний рух «другої хвилі» та його теоретичні підстави означені Сімоною де Бовуар, Бетті Фрідан, Кейт Міллет до новітніх тенденцій жіночих рухів, передовсім у суспільно-політичному вимірі, сучасного розуміння гендерних процесів та їх розв'язання, поєднання реформістських та революційних стратегій у фемінізмі. Такі завдання ставить перед собою дана стаття.

Більшість дослідників пов'язує актуалізацію жіночого руху на новому етапі з ліворадикальними протестами кінця 1960-х – початку 1970-х рр. При цьому особливо наголошують на студентських виступах, зокрема у Франції. Окремі дослідники зазначають, що визначальним елементом «другої хвилі» фемінізму стала боротьба